

kiinduló emberré válási folyamat, mely mindenképpen sikeres. Vagy mint egy bármilyen földi lény létezéséé, vagy mint egy lehetséges mértékben emberré váló lény létezéséé. A „tűz” talán ez utóbbiért, a közvetítő szerepért teremtette. A világ az előbbire használja. Mindkettő szolgálat – valami nálam mérhetetlenül nagyobb szolgálata. Mégis...

„Tüzet hozni jöttem a világba; mi mást akarhatnék mint, hogy égjen...”

Zugló, 2016. átom hava 3.

MERZA JÓZSEF

BÖZSI NÉNI...

Kora délután van. Bözsi néni felfelé igyekszik az úton.

- Jó napot, Bözsi néni – köszöntöm – vége a napnak?
- Ne is mondja, Józsi bácsi, elég volt mára. Reggel hatkor már itt voltam, azóta nem is álltam meg. Tegnap egész nap meszeltünk, előtte téglát rakodtunk. Fáj már minden ujjam hegye.
- A negyed négyessel megy haza?
- Azzal. Van még időm, nem kell sietni. Mire elmondom az imádságot, már fenn vagyok a tetőn.
- Hát akkor, Isten áldja holnapig!
- Magát is.

Bözsi néni tovább megy, pár perc múlva eltűnik az út kanyarulatában, s ezzel bevezető történetünk véget ér. E pár szóval ugyanis nem falusi életképet akartam rajzolni, csupán soron következő gondolataim eredetéről akartam számot adni. Hiszen járunk-kelünk a világban, szavak, mondatok, dallamok serege ér el minket, s foszlik le rólunk hatástalanul. Üres kézzel megyünk el fontos helyekről, fennkölt eszmék bizonyulnak értéktelennek a mindennapok során. Eközben pár szót váltunk egy korosodó asszonnal, s mélyen megérintenek minket a szavai.

Bözsi néni parasztasszony úgy, amint az megtalálható a magyar nyelv értelmező szótárában. Kel és fekszik a Nap járása szerint, közben bajlódik a földdel, az állatokkal, rövid kisegítő munkákat vállal. Beszerezi a szükséges élelmiszert, gondot visel férjére. Ha rossz kedve van, cifrákat is mond, minden erkölcsromboló szándék nélkül. Most azonban azt közölte velem, hogy a tetőn lévő buszmegállóig imádkozni fog.

Tartózkodni szeretnék az általánosító, tehát ritkán igaz kijelentésektől. “A somogyi baka a világ legjobb katonája” – mondogatta Zoli bácsi, akit 13 évnyi politikai

fogság sem tört meg. Tőle hallottam azt is, hogy a magyar paraszt bölcs. Valószínűleg mindkettőre lehet példát mondani, mert az általánosságoknak is van alapja. Ha a legidősebb fiú erős is volt, dolgos is volt, bizonyára rá maradt a gazdaság, a föld, míg kevésbé használható, álmodozó öccsét inkább iskolába adták. Így megmaradt paraszti bölcsnek az idősebb, s lett átlagos értelmiségi az ifjabb, példát adva egy sommás kifejezés kimondásához. Engem is elfoghat a kísértés, hogy általános tételt fogalmazzak meg a parasztasszonyok mély vallásosságáról, hiszen nem kellene sokáig keresgélnem. Anyósom – például – nem volt látható az esti harangszó idején, de tudtuk, hogy kendőjébe burkolva ül a folyosó végi homályban és imáját mondja. Hét gyermeket nevelt fel, apjára, férjére s ki tudja kikre volt még gondja, de az este – időszámvetés nélkül is – megszókkott helyén taláta. Élete része volt az imádság. Ennek ellenére nem általánosítok, csak nagy figyelemmel tekintek azokra az emberekre, akiknek életében egybeolvad a föld és az ég.

Bözsi néni nem tartozik lelkeségi irányzathoz, nem tartozik kiscsoportozhoz. Férje van, átlagos, s nem vettek részt családi hétvégeken, hogy magasabb szintre emeljék kapcsolatukat. Ha méregbe jön, biztosan leteremti emberét, talán csúnya szavakat is mond neki, amelyeknek mégsem az az értelme, mint ami a városi suhancok nyelvén megjelenik. Aztán elszáll a feszültség, várja a munka és indul az útjára. Jártában-keltében pedig, ha úgy adódik, imádkozik. Nemrég fordított volt a helyzet: én indultam útnak, ő pedig nagy munkában volt. A sok vendég után kimosott ágyneműt teregette. “Teregetek, s közben imádkozom” – mondta pirospozsgás arccal. “Imádkozzál és dolgozzál” – jegyeztem meg. “Helyes” – nyugtázta ő, és tovább díszítette fehér foltokkal a friss, zöld háttérrel. Most én vághattam neki a dombnak, kóbor gondolataimat rendezve.

Kérem a szigorú kritikust, aki arra hívja fel a figyelmet, hogy összekeverem a kegyeletes dolgokat a bűnösökkel, a szentet a profánnal, hogy legyen kissé megértő az emberek iránt. Fényből és árnyékból vagyunk mindnyájan, legfeljebb egyesek, valamilyen okból, mindig a fényes oldalukat mutatják és elrejtik a homályosat. Ezért kissé szokatlan, ha természetes jelenségekkel találkozunk. Pedig csak természetes dolgokkal érdemes foglalkozni. A sápadt aszkézis vagy a lenyűgözően sodró profécia utólag mindig megvizsgálandó.

“Tehát most valaminek az ellenkezőjét akarod hangsúlyozni?” – kérdezheti valaki. Ennél azért már tovább jutottam. Hatvanhat év alatt elég sok véleményt, elméletet, valamint ellenvéleményt és ellenelméletet hallottam. Emberek és rendszerek voltak a ló innenső majd túlsó oldalán. Csak azért, hogy okosnak tartsam magam, nem fogok kimondani semmiféle ellenvéleményt. Többet szeretnék, még ha merészségnek is látszik. A valóságot szeretném megismerni, amennyire lehet, s a valóságnak gyakorta nem két, hanem több oldala is van.

Az imádkozásról és az elmélkedésről összegyűjtött bőséges ismeret birtokában nem színvonal alatti dolog túlértékelni és bőbeszédűen tárgyalni egy egyszerű példát? Talán nem is becsülöm azokat az értékeket, amelyeket életem során megtaláltam? Nos, ha éppen védekezni kell, könnyen megidézem a nagyformátumú és szentéletű Gellért püspököt, akit mélyen megindított egy nő munkadala, még csak nem is imádsága. Magam előtt látom az akadémiai műveltségű Bartókot vagy Kodályt, amint nagyon figyelmesen hallgatják kevéssé iskolázott énekesek dalát. Sikeres képzőművészek vizsgálják gondosan azokat a motívumokat és mesterfogásokat, amivel naiv alkotók hozták létre faragásaikat, épületeiket, festményeiket. Mert lehet háború vagy béke, szegénység vagy gazdagság, az alkotó embert az érdeklő mélységesen: mire jut, mit valósít meg egyetlen ember mindazokból az adottságokból, amit születésnek, nevelésnek, élménynek, hitnek és becsületnek hívnak. Ha nyitott a szemünk, azt kell látnunk: mindenki mást. Ezért érdeklődéssel és tisztelettel figyeljük, hogy ki, mivé érlelte élete vetését.

Nem én vagyok az első, akit megfog az egyszerűségben megvalósított teljesség. A világirodalom és a világtörténelem történeti visszaadja azt a meglepetést, csodálatot, titkos irigységet, amelyet nyugtalan nagy emberek éreztek harmonikus életű kisemberekkel szembeülve. A boldog embert kereső királyok, a szénégetőt megtisztelő, a becsületességet álruhában kutató uralkodók mind olyan példát jelentenek, amely – igaz vagy nem igaz – lelkük megnyugvásra és egységre törekvő vágyát fejezi ki.

Idős ember írja e sorokat, tehát nem kell ismerethiánnyal gyanúsítani. Azt sem kell hinni, hogy elfogult akar lenni valamilyen irányzat javára. A gondos vizsgálat kiderítheti, hogy a végcél, a létrehozható és vállalható teljesítmény érdeklő a tökéletesség ege alatt. Mivel tökéletesek – doktrinálisan – soha nem leszünk, hiszen magas az ég és a földből nő ki a virág.

Az egyszerű dolgokat akkor kezdi becsülni az ember, amikor nagyon lenni érzi magát. Menő koromban, egy-egy hiba elkövetésekor, nagyon nagyra tudtam becsülni Bandit, a fogorvosunkat, aki reggel hattól éjfélleg betegei rendelkezésére állt, s az asztalán összevissza heverő papírok között állandóan szóló elemes rádiója hangjánál jelentett biztonságot a hozzáférők számára. Bandi nem tudta tartani a száját, nem volt erőszakmentes, de szelíd volt a fájdalommal küszködőkhöz és kemény a recski ávosokhoz. Tabódy szerint tizenegyszer küldték büntetőmunkára, mert védte a gyengéket. Amikor teológiai szárnyalásomból földre estem, Bandi mackós alakja különös dicsfényben mozgott a homályos üvegű ajtó mögött. Nem most, hiszen már több éve halott, hanem húsz évvel ezelőtt is. Korábban is küzdelmes volt az élet, legfeljebb másként, vagyis minden korban másként.

Az a jó, ha sokféle van támaszunk, ha sokféle a segítség, amit nyugtalan lelkünk remél. Színesebb a világ, valóságosabb a példa. Borús időben hol ezt, hol azt a csillagot takarják el a felhők, s bár öntudatosan lehet állítani, hogy egyedül a sarkcsillag mutatja az északi irányt, a jó navigátor, a megszorult hajós, időnkint mégis csak arra kényszerül, hogy egyéb, nem oly kiváló csillagok állásából következtetve határozza meg a helyes irányt. Nyilván kevésbé kiváló az a plébános, aki azt kívánja, hogy az Isten szakassza rá az eget bizonyos gazemberekre, mégsem tudom elítélni ezért a hangért. Komisz a kijelentés, de mögötte egészen mást érzek. Nagyot nevetek, s megerősödik jóakaratom, mivel a jókedv maga az élet. Bözsi néni sincs a csillagkatalógus főhelyén, de ott, ahol van, vonatkoztatási pont, igazodni lehet hozzá.

Miben igazodom hozzá? A harmónia keresésében. A magam harmóniájának a keresésében.

Sokféle harmónia van. Az erdő harmóniája a csendes susogástól a vihar ereje alatti félelmetes dübörgésig terjed. Laci és Szabina két furulyából fújja a hangok összecsavarodó indáját. Valahol egy citerás keze alatt ébred a katedrálisok sokregiszteres orgonáinak harmóniáihoz mérten nagyon szegényes összhang. Járkálok az erdőben, ülök az udvaron, meghúzódok a templom szögletében, és keresem és építeni próbálok az én harmóniámat. Élni akarok, harmóniát akarok. A harmónia egyensúly, egyensúly nélkül elesik az ember. Drága szép szentképeim, dicsőségesen feltámadt Krisztusom, szeplőtelen szűz Máriám, kereszthalált szenvedett Isten Fia, tűzben megtisztult lelkek, merre vagytok? Felhők mögött bujkál a Hold, hosszúak az éjszakák, homályosak a reggelek.

És mégis, itt a föld! Ha van Isten és az ő kezéből került ki a világ, akkor a föld sarában, a füves rétek illatában, a ködből kicsapódott zúzmarában, a szétszakadó esőfelhőkben egyaránt az Ő kezét érintem. Kezdek mindent előlről s nagyon alulról. Mindent újból megfigyelek, jobban megnézek.

S ekkor, egészen lenni, belül remegve a fáradtságtól, már tudom, hogy egy vagyok azok sorában, akik botladozva járnak az életet, de vállalják, mert a saját útjukat járnak. Már természetes, hogy önmagamban azt teszem, amit nagy korszakokban, jobban észrevehetően, megtesz az emberi megismerés. Újrakezd mindent, szégyen és félelem nélkül leás az egyszerű dolgokig. Tudós és tudatlan egyszerre, hívó és hitetlen egyszerre, reménykedő és reménytelen egyszerre. Ez a sorsa. Emberi sors.

A sorsa a holnap, amíg él. Drága, jó álom, miért gondolom, hogy érdemes holnap felébrednem belőled?

Vajon fel tudnám-e sorolni azokat az otthonokat, amelyek falán ott függ a házastársak esküvői képe? A gyerekek sokszor értetlenül vidul a komoly arcokon, a falusi fényképész romantikus hátterein, a furcsán álló kölcsönruhák, a mesterséges beállításon. Felnőve, már

az egykori mosolyt keressük a velünk szemben ülő ráncai között, a vidám csillogást az erekkel átszótt szemekben. Vajon van-e Bözsi néninek esküvői képe? Ha igen, mi élt akkor a homloka mögött és benn a szívében? S mi maradt mindabból mára, amikor nekiindul, hogy negyedórás imádság után autóbusszra szálljon? Mitől van béke a szívében, amikor a kiszámíthatatlan holnapra gondol?

Nem tudjuk, mire nővünk fel. Tanárok leszünk-e, vagy próféták, feltalálók vagy üzletemberek? Munkások, parasztek, vagy értelmiségiek? Hívők, vagy hitetlenek? Érettségi tablóink ablakából nézünk a kirakatuveg túlsó oldalán nyüzsgő nagyvilágba. Vár ránk a térbe és időbe öltözött jövő. Mindig vár. Ma is vár, távol a fiatalság éveitől. Visszagondolok egykori céljaimra, megpróbálom sorra venni őket. Megpróbálok emlékezni rájuk. Azokra, amiket ma is vallok, azokra, amelyek elhalványultak az évek során. Melyekért küzdöttem megalkuvás nélkül, mikben voltam engedékeny, változó? Miben voltam mániákus, miben türelmes, meggyőzhető? Nemcsak tőlünk függ a sorsunk, sokféleképpen fordulhat az élet. Türelmesen el kell fogadnunk a megváltoztathatatlant.

Gondolatokat, szempontokat írok egy ív papírra. Elidőzőm mindegyiknél, aztán elvetem némelyiket, meghagyom a másikat. Ez tartalmasnak látszott tegnap, ma semmit sem tudok kezdeni vele. Gyakorta így zajlik az élet is. Ma teljes erővel küzdök valamiért, holnapra érdektelenné fakul a tegnapi cél. Összevisszaság ez, vagy csak egyszerűen a lét mozgása? Mint a hullámoké, amelyek tarajos-fehéren futnak a part felé, hogy aztán kismuljanak-elenyésszenek a fövényen? S kezdődik minden előlről: a lét energiái új és új hullámokat emelnek és görgetnek a megsemmisülés felé. Ez az örök keletkezés és elmúlás az élet. Az örök nem az egyszer-volt maradandóságában, hanem a múlt életek halhatatlan ismétlődésében áll. Igyekszem messze nézni, s ugyanakkor megformálni azt az életdarabot, amelyben vagyok, s amelyet én is alakítok. Egyszerű bölcsesség: azé a hullámé, amely látja az előtte haladók elmúlását, s mégis, energikusan fut sorsának beteljesüléséig. Egyedi a sors, mindeneket átfogó a törvény. Belesimulok, igyekszem megérteni, megérezni, elfogadni, megtalálni benne életem vonalát.

Bözsi néni nem ismeri a Tao-t, nem végez zen-gyakorlatokat. Él, gondoktól sem mentesen, azon a földön, amelyből vétetett és ahová visszatér. Nem álmodik megsemmisülésről, emberfeletti élményekről. Magyar parasztasszony a második évezred végén. Ámde az idős asszonyok ölbetett keze, csendes megülése, arról tanuskodik, hogy ismerik a megnyugvás, az elmélyedés, az önmagukról elfelejtkezés pillanatait. A dombháton távolodó, messzeségbe vessző alakjuk ősi, valódi engedelmességről beszél, miként az esti égen kigyúló s pályájukat örök renddel követő csillagok.

Kár lenne érdemtelenül felnagyítani egy ember életét, vándorlását dombokon, völgyeken keresztül. De bár a példa, a szereplő egyszerű, igénytelen és törekeny, mégis bepillantást adhat az örök, a folyton változó, teremtődő és elenyésző világba. Még azt sem mondom, hogy ez a minta, ezt kell követnem. Csupán abban vagyok biztos, hogy jó volt odafigyelni valakire, ezen a délután, hogy majd holnap más élmények és felismerések alapján folytassam utamat, felfelé a lejtőn, miközben csendesen beszélgetek azzal a hanggal, amely titokzatosan szól a lelkemben.

1998. július

LÁSZLÓ IMRE

MARIKA SZÜLETÉSE...

Búcsúbeszédében Jézus így szólt tanítványaihoz: Bizony, bizony, mondom nektek: ti majd sírtok és jajgatok, a világ azonban örülni fog. Ti szomorkodtok, de szomorúságtok örömmre fordul. Az asszony is, amikor szül, szomorkodik, mert eljött az ő órája; de amikor megszülte gyermekét, már nem emlékszik gyötrelmére, mert örül, hogy ember született a világra. Így ti is most szomorkodtok ugyan, de majd viszontlátlak titeket. Akkor örülni fog szívetek, és örömetöket senki sem veszi el többé tőletek. Azon a napon már nem lesz több kérdeznivalótok tőlem. (Jn 16,20-23a)

Ennek az evangéliumi résznek a biztató erejét még inkább érzem, amióta május másodikán hajnalban megszületett a hatodik gyermekem. Ami a szülést illeti, az megtapasztalt valóság, ami a Jézussal való találkozás ígérését illeti, az éppen a tapasztalat alapján válik/válhat egyre elevenebb reménnyé. Eddig is született már öt gyerek, de azoknak a születése mégsem hasonlítható Marika születéséhez.

Akik szeretik a gyerekeket, azoknak elég néhány, nekem biztos azért született ennyi, hogy a végére apa-formám legyen, a feleségemnek (Anitának) meg anya-formája. Házasságkötésünk előtt, amikor a gyereklétszámra licitáltunk, én ötöt mondtam, Anita meg azt, hogy örült vagyok. Vegyem figyelembe, hogy ő eddig férjhez se kart menni. Na jó, hozzám hajlandó hozzám jönni, és ha már összeházasodunk, akkor belátja, hogy legalább három gyerek kell, de józan ésszel végig gondolva ezt sem tudja önmagáról elképzelni. Ez érthető, ha figyelembe vesszük, hogy feleségem édesanyja éppen Anita születése után került mániás depresszióba, amiből soha nem gyógyult ki.

Aztán összeházasodtunk és születtek a gyerekek, két lány meg egy fiú, szépen kétévanként, ahogy a biológia óra diktálta, másrészt meg ebben az ütemben nem csúszunk ki a zsíros GYED összegekből. A negyedik meglepte Anitát, mert akkor már szívesen csinált volna